

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

De verdwenen middeleeuwse Zwinhaven
Hoeke in Damme (Hoeke)

Archeologische site

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

De verdwenen middeleeuwse Zwinhaven Hoeke, Damme (Hoeke),
Oostkerkestraat zonder nummer, St. Jacobsstraat zonder nummer,
Krinkeldijk zonder nummer, Oude Westkapellestraat zonder nummer,
Natiënlaan zonder nummer, Damse Vaart-Noord zonder nummer –
archeologische site

INHOUDELIJK DOSSIER

Copyright foto titelpagina: Wim De Clercq, Vakgroep Archeologie, Universiteit Gent

Dossiernummer: 4.001/31006/106.1

Peter Van den Hove en Jan Bastiaens

28/09/2021

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	4
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	5
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	6
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	6
2.2.1.	Motivering bescherming als archeologische site.....	6
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	7
2.4.	Juridische toestand	8
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	8
2.4.2.	Omgeving:	8
2.4.3.	Natuur en Bos:	8
2.4.4.	Landbouw en Visserij:	8
3.	Beheersvisie	9
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	9
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	10
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	10
4.	Bronnen	11
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	12
5.1.	Omgevingsplan	12
5.2.	Foto's, kaarten en figuren.....	12
5.3.	Passende beoordeling	12

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

Hoeke is gelegen in de oostelijke Vlaamse kustvlakte ten noorden van Damme langsheen de voormalige bedding van het jonge Zwin, de zeearm die Brugge tijdens de late middeleeuwen toegang gaf tot de Noordzee. De verdwenen Zwinsteden situeren zich op de voornaamste kreekkruggen in dit deel van de kustvlakte, achter de westelijke Zwindijk, tegenwoordig gekend als Krinkeldijk. Dankzij deze dijk kende de oostelijke Zwinoever sinds het ontstaan van de zeearm omstreeks 1134 geen overstromingsschade en zijn de relictten van het middeleeuwse landschap nog intact.

1.2. Historisch overzicht

Het ontstaan van Hoeke past binnen de economische bloeiperiode van het Zwingebied tijdens de 13de eeuw. Hoeke wordt sinds 1253 in verband gebracht met inmenging van handelaren uit het Heilige Roomse Rijk. De nederzetting ontving stadsrecht en ontwikkelde zich als voorhaven van Brugge. Binnen het havennetwerk van het Zwin had elke haven een specifieke functie. Hoeke was de winterzate van het Zwin (de herstelplaats voor schepen tijdens de maanden waarin niet gevaren werd). Vanaf de late 14de eeuw bracht economische neergang, ten gevolge van politieke instabiliteit en verzanding van het Zwin, een sterke daling van de bevolking teweeg. Vanaf de Tachtigjarige Oorlog was de havenfunctie van het stadje definitief beëindigd, waarna Hoeke bleef voortbestaan als landelijk dorp.

Landbouwer-amateurarcheoloog Jan Tilleman vestigde de aandacht op middeleeuws Hoeke door jarenlange interesse te tonen voor archeologische fenomenen rondom zijn boerderij 'Ten Houcke Boven'. De hoge archeologische waarde die hierbij werd aangetoond vormde de aanleiding van het doctoraatsonderzoek van Jan Trachet dat in 2016 werd afgerond.

Door middel van multidisciplinair onderzoek op basis van archeologische veldkartering, geofysisch onderzoek en historisch bronnenmateriaal wist hij een nauwkeurige historisch-geografische analyse van Hoeke uit te voeren.

Naar aanleiding van de resultaten van Trachets onderzoek werd door de Vlaamse Overheid aan de Universiteit Gent opdracht gegeven voor een archeologische evaluatie, waardering en afbakening van de verdwenen Zwinhavens Monnikerede en Hoeke. Dit project werd uitgevoerd tussen 1 juni 2018 en 31 oktober 2019.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Hoewel het belang van Hoeke al bewezen was op basis van historisch bronnenmateriaal, is momenteel ook de archeologische omvang van de Zwinstad gekend. Deze kennis is met name te danken aan de synthese gemaakt tijdens het doctoraatsonderzoek van Trachet. Hieruit komen de volgende kenmerken naar voren: De nederzetting was gelegen achter de Landdijk (tegenwoordig Krinkeldijk), de oudste dijk van de regio, welke de regio beschermd heeft van ingrijpende overstromingsschade. Langs de zeezijde van deze dijk bevonden zich havengerelateerde structuren en naarmate de verzanding van het Zwin toenam, ook gebouwen. Hoeke lijkt een meer uitgesproken havenzone dan naburige Zwinsteden te hebben bezeten. Wellicht is dit te linken met de identificatie van Hoeke als winterzate van het Zwin tijdens de 14de eeuw (een herstelplaats voor schepen tijdens de maanden waarin niet gevaren werd). Hoeke speelde ook een belangrijke rol in het faciliteren van hanzeatische handelsactiviteiten in het Zwin. Op de kruin van de dijk bevond zich de Hoogstraat, de weg die Damme met Mude verbond. Langsheen deze Hoogstraat en hiervan aftakkende straten bevond zich de kern van de bebouwing met 'Hoeke Boven' als centrum. In dit centrum bevond zich een stadhuis en tijdens de 15de eeuw ook een kapel. Na de oprichting van een kerk en hospitaal gefundeerd met schenkingen van Duitse kooplieden

ontwikkelde Hoeke zich als zelfstandige parochie. De zone rond de parochiekerk is wellicht de oudste kern van Hoeke. Uit waarderend onderzoek kwam duidelijk naar voren dat de 13de en vroege 14de eeuw een dominante rol innemen in de ontwikkeling van de nederzetting. Gezien deze periode slechts kan bogen op een schaars schriftelijk bronnenbestand vormt het archeologisch bodemarchief er de voornaamste bron van informatie over de bloei van de Zwinhavens.

In het kader van de evaluatie, waardering en ruimtelijke afbakening van de site werd een testopgraving uitgevoerd door de vakgroep archeologie van de Universiteit Gent met als doel tot een in situ validatie te komen van de archeologische sporen vastgesteld in het onderzoek van Trachet.

In Hoeke werd de testopgraving (een werkput van 5,5 x 5,5 m) gepland op de vermoede locatie van een site gelinkt aan metaalbewerking op de rand van de haven van Hoeke. Deze veronderstelling was gebaseerd op clusters oppervlaktevondsten bestaande uit laatmiddeleeuws aardewerk, metaalslakken, steenkool en natuursteen, die in positie overeenkwamen met anomalieën in de EMI-data. Deze oppervlaktevondsten wezen in richting van historische bronnen die Hoeke als winterzate van het Zwin identificeren, en waarbij specifiek scheepsmateriaal en steenkool, aangeduid in de contemporaine bronnen als smedekool (smidskool) aangevoerd werd. Het aan de oppervlakte aangetroffen materiaal bevond zich op de helling van de westelijke Zwindijk, en was naar het oppervlak gekomen door het afploegen van het dijklichaam. De opgraving maakte duidelijk dat onder een ploeglaag van ca. 30 cm sporen in situ aanwezig waren tot een diepte van 2,5 m onder het maaiveld.

Deze sporen waren gelinkt aan de uitgraving en opvulling van een extractiekuil, wellicht gericht op de winning van rijpe sediment die gebruikt kon worden voor het naastgelegen dijklichaam. In de demplagen van de kuil bevonden zich zowel kleilagen met een afwisselende hoeveelheid archeologische artefacten (metaalslak, keramiek, bouwkeramiek, dierlijk bot), die wegens de kalkrijke klei zeer goed bewaard bleken, maar ook asrijke lagen doorspekt met metaalslakken, houtskool en steenkool. Samen met een lijnvormige structuur bestaande uit baksteen en natuursteen in verband kunnen deze asrijke lagen gelinkt worden aan metaalindustrie in de directe omgeving van de werkput. De opvulling van de extractiekuil kon op basis van typochronologie van het aardewerk en radiokoolstofdatering op hout geplaatst worden in de 13de en vroege 14de eeuw.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 14/12/2020. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De aanleg van de A11 had verstoring effect op de zuidelijke havenzone van Hoeke en zal nog eenzelfde effect hebben op de zone die binnen het tracé van een nog aan te leggen parallelweg ligt. Buiten deze zones is wegens het huidige landgebruik een groot deel van de site in theorie intact gebleven.

De testopgraving te Hoeke heeft aangetoond dat de archeologisch waardevolle onverstoorte lagen zich al kunnen bevinden op een geringe diepte van ca. 30 cm.

Dankzij de kalkrijke kleiige bodem zijn de bewaringscondities zonder verstoring van de ondergrond zeer goed te noemen voor nagenoeg alle materiaalcategorieën. De veldprospecties uitgevoerd door Trachet maken duidelijk dat de percelen die momenteel in gebruik zijn als akkerland enige erosie ondervinden door landbouwactiviteiten, met name ploegen. Toch heeft het gevoerde onderzoek twee belangrijke resultaten wat betreft bewaringstoestand. Ten eerste is met de prospectie bewezen dat individuele bewoningsstructuren die zich ondergronds manifesteren als geofysische anomalieën nog steeds herkenbaar en identificeerbaar zijn in de ruimtelijke spreiding van archeologisch materiaal aan het oppervlak. Ten tweede hebben de opgravingen aangetoond dat de interpretaties op basis van een gecombineerde geofysische- en veldprospectie een

betrouwbare bron zijn, gezien de duidelijke correlatie tussen de vooropgestelde verwachting en de effectief aangetroffen structuren.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Hoeke maakt deel uit van het verdwenen middeleeuws havennetwerk van Brugge. Dit havennetwerk kent geen parallellen binnen West-Europa en is uniek voor Vlaanderen. Aangezien iedere haven een eigen functie uitoefende binnen dit netwerk zijn de Zwinsteden ook onderling als uniek te beschouwen. In Hoeke betreft het bovendien een site met een duidelijk Hanseatische inslag, wat de site in direct verband brengt met de belangrijkste laatmiddeleeuwse handelsnetwerken in het Duitse en Scandobaltische gebied. De site is gelegen op de westelijke oever van de voormalige Zwingel. De regio is gekend als één van de best bewaarde middeleeuwse landschappen van Vlaanderen, en heeft in tegenstelling tot de oostelijke oever van het Zwin weinig geleden onder overstromingen. Perceelstructuren, wegen, waterlopen en dijken die teruggaan tot de middeleeuwen scheppen de authentieke landschappelijke context waarvan de site deel uitmaakt.

2.2. Motivering van het type bescherming

De verdwenen middeleeuwse Zwinhaven Hoeke wordt beschermd als archeologische site. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een archeologische site als volgt: *"een onroerend goed dat ondergronds, aan de oppervlakte of onder water aanwezig is, met inbegrip van de archeologische artefacten die er integrerend deel van uitmaken, van algemeen belang wegens de archeologische erfgoedwaarde."*

2.2.1. Motivering bescherming als archeologische site

Er is tot op heden slechts beperkt onderzoek geweest naar andere gekende voorhavens van Brugge. De verdwenen middeleeuwse Zwinhaven Hoeke werd geselecteerd voor bescherming omdat ze goed is onderzocht én omdat ze samen met Monnikerede gelegen is op de westelijke oever van de voormalige Zwingel, een regio die gekend is als één van de best bewaarde middeleeuwse landschappen van Vlaanderen. In tegenstelling tot de oostelijke oever heeft deze zone weinig geleden onder overstromingen.

Het feit dat de site een archeologisch quasi volledig bewaarde verdwenen middeleeuwse havenstad vertegenwoordigt, is de voornaamste factor om deze een beschermd status toe te kennen. Een testopgraving op de site maakte duidelijk dat het bodemarchief over het algemeen onder zeer goede omstandigheden in situ bewaard is gebleven. Het vondstmateriaal dat bij de testopgraving werd gerecupereerd, met name het zeldzame importaadewerk, de geïmporteerde steenkool uit de regio van Durham-Newcastle en de vele ballastkeien, onderstreept eens te meer de uitzonderlijke aard van de sites en de internationale connectiviteit die ze weerspiegelen. Daarnaast werd aangetoond dat op deze site sprake is van de tot op heden meest omvangrijke aaneengesloten zone met laatmiddeleeuwse metaalindustrie gekend binnen Vlaanderen; wellicht staat deze bovendien in verband met scheepsherstellingen en de rol die Hoeke had als winterzate (een herstelplaats voor schepen tijdens de maanden waarin niet gevaren werd).

Wegens bovenstaande vaststellingen beoogt de bescherming van Hoeke als archeologische site een behoud van het archeologisch erfgoed op de plaats waar het zich in de bodem bevindt (behoud in situ) met oog op behoud en eventueel toekomstig archeologisch onderzoek.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

In het huidige polderlandschap zijn de middeleeuwse geul en de haven Hoeke vrijwel volledig onzichtbaar, maar ondergronds is het archeologisch bodemarchief zeer goed bewaard. De afbakening van de te beschermen site is tot stand gekomen op basis van integratie en confrontatie van traditionele bronnen en technieken met innovatief interdisciplinair landschappelijk onderzoek. De belangrijkste bron van informatie voor de topografische reconstructie van Hoeke zijn de zogenaamde ommelopers, prekadastrale documenten die door de administratie van de Watering gebruikt werden om belasting te innen voor het waterbeheer. Die konden gekoppeld worden aan oude kaarten. Ook ruimtelijke informatie uit kerkrentes en stadsbelasting konden hieraan toegevoegd worden. Aan deze informatie konden vervolgens ook archeologische data gekoppeld worden uit zowel invasief en non-invasief onderzoek. De afbakening van de middeleeuwse nederzettingkern, die op deze manier tot stand is gekomen, werd vervolgens afgetoetst door middel van een testopgraving, met positief resultaat. De sporen uit archeologisch onderzoek bevestigen wat er op de ommelopers (prekadastrale documenten) staat.

De afbakening van de te beschermen archeologische site is gebaseerd op een grondige selectie van wat we als kern van de nederzetting kunnen beschouwen, met het grootste archeologisch potentieel. De vooropgestelde afbakening is niet zozeer de historische afbakening van de stad, welke nog ruimer uitvalt. De kern van de nederzetting kan worden omschreven als: de havenzone met haar in hoofdzaak commerciële, infrastructurale, administratieve en artisanale functies enerzijds, en de in hoofdzaak residentiële zone van aaneengesloten bewoning van huizen anderzijds.

Er bestaan voor de site geen historische kaarten uit de 13de tot 15de eeuw, wel uit de 16de eeuw en later. Op dat ogenblik is Hoeke al in oppervlak gekrompen, zoals elke andere Zwinhaven. De afbakening die voor de bescherming wordt vooropgesteld op basis van een combinatie van historische, cartografische en archeologische gegevens is een minimale afbakening van een site die in de middeleeuwen nog groter is geweest. Via geofysisch en archeologisch onderzoek werd bevestigd dat de aangewende historische en cartografische informatie correct is. Op de onderzochte locaties werd een dichtheid aan archeologische sporen waargenomen. Over de interpretatie van deze sporen als relict van menselijke activiteiten die verband houden met de middeleeuwse haven bestaat niet de minste twijfel. Het archeologisch potentieel van de te beschermen afgebakende archeologische site is duidelijk.

In het kader van een wetenschappelijke vraagstelling voerde de universiteit van Gent eind augustus en begin september 2021 opgravingen uit ten noordoosten van de Natiënlaan in Hoeke, in een zone die momenteel in gebruik is als akkerland. Op 2 september 2021 bracht het agentschap Onroerend Erfgoed een bezoek aan dit archeologisch onderzoek. Het onderzoek van de Universiteit van Gent toont nogmaals duidelijk aan dat onmiddellijk onder de ploeglaag goed bewaarde archeologische lagen en structuren aanwezig zijn, o.a. de restanten van een in hout opgetrokken middeleeuwse aanlegkade. Dit is een bijkomende bevestiging dat binnen de voor bescherming afgebakende zone van Hoeke er een dichtheid aan archeologische sporen in de bodem aanwezig zijn, die verband houden met de middeleeuwse haven (zie ook bijlage 5.2, figuur 10).

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Binnen de te beschermen zone ligt het beschermd monument: Parochiekerk Sint-Jacob-de-Meerdere (beschermd op 25/03/1938).

Binnen de te beschermen zone ligt volgend vastgesteld bouwkundig erfgoed (vastgesteld 14/09/2009):

- Parochiekerk Sint-Jacob-de-Meerdere
- Gemeenteschool van Hoeke
- Pastorie van Hoeke
- Hoeve Ten Houcke Boven

2.4.2. Omgeving:

Momenteel bestaat de site volgens het gewestplan (Origineel gewestplan Brugge-Oostkust) voornamelijk uit landschappelijk waardevol agrarisch gebied (0901), met langs de noordelijke zijde natuurgebied (0701) en natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreserveaat (0702). De dorpskom van Hoeke staat gekenmerkt als woongebied met landelijk karakter (0102).

De te beschermen zone ligt voor een klein deel binnen het gewestelijk RUP 'Afbakening Zeehavengebied Zeebrugge' (definitief vastgesteld op 9 juli 2009).

De te beschermen zone ligt binnen het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'Solitaire vakantiewoningen - Brugge-Oostende', goedgekeurd op 5 juni 2015.

2.4.3. Natuur en Bos:

Eén perceel binnen de te beschermen zone (perceel 265A) maakt deel uit van het erkend natuurreserveaat 'Stadswallen van Damme'.

De te beschermen zone ligt voor een deel in het Natura2000 gebied 'Polders' (meer bepaald het deel ten noorden van de Damse Vaart. Dit gebied omvat 7 beschermde habitats en 29 beschermde soorten. Typisch voor de Polders zijn het ontbreken van (macro)reliëf, de lage bebouwingsgraad en het landbouwgebruik. Het deel van de te beschermen zone ten zuiden van de Damse vaart ligt niet in Natura2000 gebied.

De te beschermen zone overlapt dus deels met een speciale beschermingszone (SBZ). Uit de zoekzone-kaart blijkt dat het gebied niet is bezwaard door zoekzones.

Op vrijdag 29 januari had er een digitaal overleg plaats tussen ANB en het agentschap Onroerend Erfgoed. Tijdens dit overleg werd het ontwerp van beschermingsdossier besproken en werd door ANB aangegeven dat een passende beoordeling nodig is. De passende beoordeling werd opgemaakt en aan het inhoudelijk dossier toegevoegd als bijlage 5.3.

2.4.4. Landbouw en Visserij:

Hoeke ligt gedeeltelijk in de perimeter van:

- Landinrichting A11
- Vereenvoudigde Ruilverkaveling A11
- Natuurcompensatie Achterhaven Zeebrugge

Voor het realiseren van de nieuwe autosnelweg A11 (in gebruikname in 2017) werd voorafgaand een landinrichtingsplan opgesteld om de impact van de snelweg te milderen. In dit Landinrichtingsplan A11 werden de remediërende en/of compenserende maatregelen die niet binnen de werfzone konden gerealiseerd worden, beschreven en gepland. Door de

aanleg van de A11 is grondig ingegrepen in de landbouwstructuur. Het realiseren van de gebruiksrui A11 en ruilverkaveling A11, die de landbouwstructuur in de omgeving van de A11 herstelt en optimaliseert, werd opgenomen. Ook bufferbeplantingen bij particulieren werden afgesproken.

De eerste fase van de vereenvoudigde Ruilverkaveling A11 bestond uit de ruil van de gebruikers van de percelen. De tweede fase startte op 12 juni 2015 met de Vereenvoudigde Ruilverkaveling, traject Leopoldskanaal-N49, kortweg "Ruilverkaveling A11". Tot 30 oktober 2019 liep het openbaar onderzoek van de inbreng en toedeling van de eigenaars en gebruikers en de kosten. Momenteel wordt de omgevingsvergunning voorbereid van ondermeer de werken ter hoogte van Hoeke (stand van zaken december 2020).

Hoeke ligt ook gedeeltelijk in de perimeter Natuurcompensatie Achterhaven Zeebrugge. Met de beslissing van de Vlaamse Regering van 23 juli 2010 werden de Polders van Sint-Donaas toegevoegd aan de zoekzones. De voornaamste doelstelling in deze zoekzone is het omzetten van akkerland in poldergrasland.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen. Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming. Hieronder worden deze toegelicht zodat duidelijk is wat ermee wordt bedoeld.

Voor bescherming als archeologische site gelden volgende beheersdoelstellingen:

De bescherming als archeologische site beoogt in de eerste plaats een behoud van het archeologisch erfgoed op de plaats waar het zich in de bodem bevindt (een behoud in situ). Wanneer dit in situ behoud niet (meer) mogelijk is moet er steeds voor gezorgd worden dat, via archeologisch onderzoek enerzijds én een volledige integrale uitwerking en publicatie anderzijds, dit archeologisch bodemarchief wordt veiliggesteld (zogenaamd behoud ex situ).

De belangrijkste bedreigingen waaraan de site Hoeke kan worden blootgesteld zijn bodemingrepen en erosie. Aangezien het bodemarchief optimaal bewaard blijft onder grasland wordt geadviseerd om de bestaande weiden, in zoverre nog niet beschermd als ecologisch kwetsbaar beschermd grasland, in hun huidige gebruiksfunctie te behouden. Het ingraven van drainagebuizen is een versturende bodemingreep en dient zo veel als mogelijk vermeden te worden. Stimulerende en flankerende maatregelen voor de landbouw om akkers in weiden of grasland om te zetten zouden de bescherming van de archeologische resten ten goede komen. Voor akkerland is het stimuleren van alternatieve akkerbouw (niet kerende bodembewerking) een belangrijke piste. Dit kan de bewaringstoestand van het bodemarchief zeker ten goede komen.

Gezien het topografisch verband en continuïteit tussen de huidige en de middeleeuwse perceelsstructuur, met name in de kadasterstructuur, wordt geadviseerd om zo weinig mogelijk wijzigingen in de kadastrale percelen aan te brengen en om nog zichtbare kadastrale gerelateerde structuren maximaal te behouden. Hierbij moet ook het dempen of aanleggen van grachten en poelen vermeden worden. Wel kan uitdieping van bepaalde bestaande grachten, onder archeologische begeleiding, de belevingswaarde van de sites verhogen.

Alle bodemingrepen die het gevolg zijn van werken aan het grootste lijntraject doorheen de site, zijnde de A11-autosnelweg, verdienen de hoogste onderzoeksprioriteit. Dergelijke werkzaamheden moeten afgestemd worden op het aanwezige waardevol archeologisch bodemarchief met als eerste prioriteit zoveel als mogelijk behoud in situ van het archeologisch bodemarchief. Op de plaatsen waar dat niet mogelijk is dient een uitgebreid en allesomvattend archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd, waarvoor de nodige tijd moet worden voorzien.

Metalen archeologische vondsten die zich onmiddellijk onder het maaiveld in de bodem bevinden kunnen van belang zijn voor de kennis van de beschermde archeologische site. De Code van Goede Praktijk (versie 2.0) stelt daarom in hoofdstuk 33 dat een erkende metaaldetectorist geen vondsten kan opsporen in beschermde archeologische sites. Het gebruik van een metaaldetector om archeologische vondsten met metalen component op te sporen dient daarom te gebeuren door een erkende archeoloog of door een erkende metaaldetectorist onder de autoriteit van een erkende archeoloog, en dit enkel in het kader van een onderzoek vanuit wetenschappelijke archeologische vraagstelling, of in functie van de opmaak of de uitvoering van een archeologienota.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechtouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of

Beschermingsdossier: De verdwenen middeleeuwse Zwinhaven Hoeke, archeologische site

waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Voorafgaand aan de opmaak van dit beschermingsdossier werd een waarderend onderzoek uitgevoerd door de universiteit van Gent, in opdracht van het Agentschap Onroerend Erfgoed. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in het rapport:

DE CLERCQ W., TRACHET J., POULAIN M. & DE RUIJSSCHER D., 2019: *Een archeologisch evaluatie, waardering en ruimtelijke afbakening van de verdwenen Zwinhavens Hoeke en Monnikerede (gemeente Damme, provincie West-Vlaanderen)*, Universiteit Gent.

Dit rapport is online raadpleegbaar op:

<https://oar.onroerenderfgoed.be/item/5661>

Overige bronnen:

CLAUS A., 2020. Proefsleuvenonderzoek – Oude Heernisstraat, Damme. Nota – Archeologisch vooronderzoek. Verslag van de resultaten Proefsleuvenonderzoek – 2020|123.

DE CLERCQ W., DRESEN R., DUMOLYN J., LELOUP W., TRACHET J., 2017. Ballasting the Hanse: Baltoscandian Erratic Cobbles in the Later Medieval Port Landscape of Bruges, *European Journal of Archaeology* 20, 4, 710-736.

DE CLERCQ W., TRACHET J., DE REU J., 2019. Artefact-Accurate Fieldwalking in Flanders. Integrating medieval surface finds with geophysical and historical data, in: KELLER, C. (ed.), *Funde in der landschaft/Finds in the landscape* 26, Köln.

DILLEN K., 2018. A paradox of maritime access. Origins and consequences of subaltern relations in a medieval portuary system in Flanders: The case of Hoeke, *International Journal of Maritime History* 30, 3, 405-421.

DUMOLYN J., LELOUP W., 2016. The Zwin estuary: a medieval portuary network, in: SOLÓRZANO TELECHEA J. A., ARÍZAGA BOLUMBURU B., BOCHACA M., (eds.), *Las sociedades portuarias de la Europa Atlántica en la Edad Media/Town port societies in Atlantic Europe in the Middle Ages*, Logroño: Instituto de Estudios Riojanos, 197-212.

TRACHET J., 2016. *Inland Outports. An interdisciplinary study of medieval harbour sites in the Zwin region*, doctoraatsthesis Universiteit Gent.

TRACHET J., 2017. Verlande voorhavens. Verdwenen middeleeuwse havensites in de Zwinstreek, *M&L. Monumenten en landschappen* 5, 6-25.

TRACHET J., DELEFORTRIE S., DOMBRECHT K., LELOUP W., THOEN E., VAN MEIRVENNE M., DE CLERCQ W., 2015. Turning back the tide: The Zwin debate in perspective. A historiographical review

Beschermingsdossier: De verdwenen middeleeuwse Zwinhaven Hoeke, archeologische site

of the medieval port system northeast of Bruges, *Revue du Nord* 97, 413, 305-321.

TRACHET, J., DELEFORTRIE, S., DOMBRECHT, K., DUMOLYN, J., LELOUP, W., THOEN, E., VAN MEIRVENNE, M. DE CLERCQ W., 2017a. Reassessing surface artefact scatters. The integration of Artefact-Accurate Fieldwalking with geophysical data and Medieval harbour sites near Bruges (Belgium), *Archaeological Prospection* 24,2, 101-117.

ROELENS F., HUYGHE J., HINSCH-MIKKELSEN J., LAMBRECHT G., 2016. *Archeologisch proefonderzoek Natiënlaan, Hoeke (Damme)*, AardeWerk: Brugge.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Foto's, kaarten en figuren

Deze documentatiebijlage bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals foto's, kaarten, figuren, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.3. Passende beoordeling